

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ПРАЦІ
У ВІННИЦЬКІЙ ОБЛАСТІSTATE AND PROSPECTS OF LABOR MARKET DEVELOPMENT
IN VINNYTSIA REGION

УДК 331.522

Руда Л.П.

к.е.н., доцент кафедри економіки підприємства і виробничого менеджменту
Вінницький національний технічний університет

Адлер О.О.

к.т.н., доцент кафедри економіки підприємства і виробничого менеджменту
Вінницький національний технічний університет

Соломонюк І.Л.

студентка
Вінницький національний технічний університет

У статті визначено основні тенденції розвитку ринку праці України, розглянуто загальну ситуацію, що склалася у сфері зайнятості за останні роки. Досліджено питання зайнятості та ефективного функціонування регіонального ринку праці. Встановлено особливості сучасного стану ринку праці Вінницької області. Проаналізовано стан основних показників ринку праці регіону, зокрема: динаміку економічної активності сільського та міського населення; динаміку зайнятості населення Вінницької області за економічною активністю у віці 15–70 років; структуру зайнятості населення за видами економічної діяльності, проаналізовано структуру безробітного населення за причинами незайнятості. Встановлено, що для ринку праці Вінницької області характерним є: скорочення робочих місць, міграція робочої сили за кордон, дисбаланс між попитом і пропозицією на ринку праці, низький рівень оплати праці. Визначено пріоритетні напрями розвитку регіонального ринку праці.
Ключові слова: безробіття, ринок праці, зайнятість, міграція, розвиток.

В статье определены основные тенденции развития рынка труда Украины, рас-

смотрена общая ситуация, сложившаяся в сфере занятости за последние годы. Исследован вопрос занятости и эффективного функционирования регионального рынка труда. Установлены особенности современного состояния рынка труда Винницкой области. Проанализировано состояние и динамика основных показателей рынка труда региона, в частности: динамика экономической активности сельского и городского населения, динамика занятости населения Винницкой области по экономической активности в возрасте 15–70 лет, структура занятости населения по видам экономической деятельности, проанализирована структура безработного населения по причинам незанятости. Установлено, что для рынка труда Винницкой области характерно: сокращение рабочих мест, миграция рабочей силы за границу, дисбаланс между спросом и предложением на рынке труда, низкий уровень оплаты труда. Определены приоритетные направления развития регионального рынка труда.

Ключевые слова: безработица, рынок труда, занятость, миграция, развитие.

The article outlines the main tendencies of the development of the labor market of Ukraine, examines the general situation that has developed in the field of employment in recent years. The issue of employment and effective functioning of the regional labor market is explored. The peculiarities of the current state of the labor market of Vinnytsia region are established. The state and dynamics of the main indices of the labor market of the region are analyzed, in particular: dynamics of economic activity of rural and urban population; the dynamics of employment of the population of Vinnytsia region for economic activity at the age of 15-70 years; the structure of employment by types of economic activity and analyzed the structure of the unemployed population for reasons of unemployment. The main trends that determine the status of labor market of Vinnitsya region are: reducing the number of economically active population, growth of the unemployed population, low level of productivity, labor migration, imbalance between supply and demand on labor market, low wages, etc. According to official data, the largest number of employed in 2017 in the Vinnytsia region was concentrated in the agriculture (31.8%), in retail trade and in repair of motor vehicles and motorcycles (18.8%), and in industry – (10.98%) of the total number of employed by economic activity. Perspective directions of improving the structure of the labor market are: ensure a high standard of living of the population in accordance with international standards; overcoming the demographic crisis by increasing the birth rate; achieving the equilibrium between supply and demand on labor market; attraction of investments into the production sphere for creation of modern and productive workplaces; improvement of the system of education and vocational training, retraining of personnel, etc; activation of the state support of small and medium-sized businesses as a significant source of support for labor market; implementation and use of innovative technologies in economic activity, to ensure the competitiveness of modern enterprises.

Key words: unemployment, labor market, employment, migration, development.

Постановка проблеми. В сучасних умовах господарювання в Україні особливого значення набувають питання зайнятості та ефективного функціонування ринку праці. Високий рівень трудової міграції, значний рівень тінізації зайнятості, недосконале нормативно-правове забезпечення в сфері зайнятості, низький рівень оплати праці спричинили суттєвий дисбаланс, який є на ринку праці. Розвиток ринку праці є важливою передумовою вітчизняного економічного розвитку та забезпечення добробуту населення країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями щодо проблем та перспектив розвитку ринку праці в Україні займалися такі науковці, як В. Близнюк, О. Єрмоленко С. Кожем'якіна, О. Могильний, О. Шкільов та інші. Проте питання вивчення особливостей функціо-

нування ринку праці у регіонах потребує подальших досліджень.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження особливостей ринку праці Вінницької області та визначення його стану та перспектив розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Регулювання ринку праці є важливим напрямом розвитку національної економіки та об'єктивно необхідним процесом, оскільки він безпосередньо впливає на розширення зайнятості, підвищення добробуту та якості життя населення. У сучасних умовах основними факторами, що впливають на процеси, які відбуваються на ринку праці, є: структурна перебудова економіки, зокрема переважаючий розвиток галузей сфери послуг; прискорене економічне зростання; нарощування потен-

ціалу підприємництва; науково-технічний прогрес, інформатизація суспільства; державне регулювання розвитку трудового потенціалу, ринку праці та зайнятості [1].

Як зазначається [2], сучасний стан ринку праці ускладнюється негативними демографічними процесами (зростає смертність і знижується народжуваність внаслідок міграції молодих людей і молодих сімей за кордон), що викликає негативні структурні зміни у сфері трудових ресурсів. Демографічна ситуація загалом у країні й особливо у малих містах та селах за роки незалежності негативно відбилася насамперед на статевовіковому складі: значно зріс відсоток людей старшого, пенсійного та передпенсійного віку і знизився відсоток молоді. Основними характеристиками ринку праці є збільшення попиту на робочі професії, також затребувані працівники сфери послуг. Значно знизена потреба у спеціалістах із вищою освітою – економістах, юристах, учителях, лікарях (виняток становлять ІТ-фахівці) [2].

Дослідниками підкреслюється, що структурні зрушення на ринку праці зумовлені трансформацією суспільних і економічних відносин в сучасному глобалізованому світі. Посилення конкуренції, розвиток економіки знань, інформаційних технологій, зміни в змісті і формах праці потребують оновлення системи регулювання ринку праці [1].

Сучасними складовими частинами державної політики регулювання ринку праці є: сприяння збалансуванню попиту і пропозиції на ринку праці; забезпечення раціонального розподілу та повноти використання робочої сили; розширення можливостей для самофінансування бізнесу; підвищення мотивації до праці, зайнятості та підприємництва; підвищення рівня конкурентоспроможності населення; нормативно-правове забезпечення малого та середнього бізнесу; сприяння самозайнятості безробітного населення [1, 3].

Водночас, на думку окремих вітчизняних науковців [4], ринок праці поділяється на два сегменти: зайняте та незайняте населення, які відрізняються специфікою економічної поведінки, соціальним статусом, рівнем та стабільністю доходів, конкурентоспроможністю та захищеністю ринку праці. На сучасному етапі відбувається посилення сегментації ринку, що спричинено змінами в економіці, спадом виробництва, появою нових технологій, які не потребують участі робочої сили в процесі виробництва, та зниження життєвих стандартів українців [4–5]. Безумовною проблемою ринку праці, наслідки якої виходять далеко за його межі, є низький середній рівень заробітків і, відповідно, низька питома вага витрат на робочу силу у собівартості виробництва та оплати праці найманих працівників у ВВП, надмірна міжгалузева і низька між-

посадова диференціація заробітної плати, передусім у бюджетній сфері [4–6].

На думку О. Котикової [7], з використанням праці та її оплатою обов'язково пов'язане здійснення будь-якого господарського процесу. Для найманих працівників заробітна плата є основою їхнього матеріального добробуту, для держави – джерелом наповнення бюджету та соціальних фондів. Питання організації заробітної плати, формування її рівня разом із питанням забезпечення зайнятості становлять основу соціально-трудова відносин у суспільстві [7].

Водночас рівень якості трудового життя населення регіону як важливий чинник його конкурентоспроможності в сучасних умовах набуває пріоритетності у забезпеченні не лише добробуту окремої особи, суспільства, але й зайнятості населення та безпеки ринку праці. Під її впливом усі сфери життя, в тому числі економічна, набувають нових якостей – гнучкості, динамічності, стійкості, але зростає й потенційна залежність суспільних процесів від конкурентоспроможності соціальної сфери. Саме тому структурна зв'язаність рівня життя населення та функціонування ринку праці є істотною якісною характеристикою конкурентоспроможності (зокрема на регіональному рівні), і розрив зв'язків між цими елементами може призвести до істотної дестабілізації та негативних соціальних, а в подальшому – і економічних наслідків [8].

Варто відмітити, що диференціація регіональних ринків праці викликана нерівномірністю соціально-економічного розвитку регіонів, зокрема обсягами наявного ресурсного потенціалу й ефективністю його використання, що зумовлює різні можливості щодо врегулювання попиту і пропозиції робочої сили та регіональні диспропорції за показниками безробіття [9].

Для ринку праці Вінницької області характерним є: скорочення робочих місць, міграція робочої сили за кордон, дисбаланс між попитом і пропозицією на ринку праці, низький рівень оплати праці та ін.

Водночас, за даними Головного управління статистики у Вінницькій області [10–11], станом на 1 січня 2018 році у області проживало 1575,8 тис. осіб. (806,3 тис. осіб міського населення (51,2%) та 769,5 тис. осіб сільського населення (48,8%)). З них 477 174 (30,3%) осіб становлять пенсіонери (у тому числі за віком – 357 623 осіб (22,7%)).

Аналіз економічної активності сільського та міського населення (рис. 1) показує значне скорочення зайнятих у міських поселеннях, а саме кількість зайнятих у віці 15–70 років у міських поселеннях у 2017 році становила 333,9 тис. осіб, що на 11,2 тис. осіб (3,24%) менше порівняно з 2016 р. та на 19,7 тис. осіб (5,6%) менше порівняно з 2015 р. Також зі скороченням зайнятого населення за аналізований період у Вінницькій області

Рис. 1. Динаміка економічної активності сільського та міського населення у Вінницькій області у 2017 р. [11]

Рис. 2. Зайнятість населення за видами економічної діяльності у Вінницькій області у 2017 році (тис. осіб) [12]

збільшувався кількість безробітного населення у віці 15–70 років у міських поселеннях і у 2017 році становила 46,6 тис. осіб. Що стосується тенденцій розвитку регіонального ринку праці у сільській місцевості, тут також спостерігаються негативні тенденції, пов'язані з поступовим скороченням зайнятих у віці 15–70 років, а саме 307 тис. осіб у 2017 році, що на 6,7 тис. осіб (2,1%) менше, ніж в 2016 році, та на 14,3 тис. осіб (4,5%) та 19,4 тис. осіб (5,94%) порівняно з 2015 та 2014 рр. відповідно [11].

За офіційними даними [11], найбільше зайнятих у 2017 році у Вінницькій області було зосереджено у сільському, лісовому та рибному господарстві – 203,7 тис. осіб (31,8% від загальної кількості зайнятих за видами економічної діяльності (рис. 2), в оптовій та роздрібній торгівлі, ремонті автотранспортних засобів та мотоциклів – 120,7 тис. осіб (18,8%), та у промисловості – 70,4 тис. осіб (10,98%). Найменша чисельність зайнятих у регіоні пов'язана з діяльністю підприємств, що займались у сфері тимчасового розміщування

й організації харчування – 4,1 тис. осіб (0,64%), операції з нерухомим майном – 5 тис. осіб (0,78%), мистецтво, спорт, розваги та відпочинок – 5,2 тис. осіб (0,81%), у фінансовій та страховій діяльності – 5,6 тис. осіб (0,87% від загальної кількості) [11].

Дослідження показали, що характерною особливістю регіонального ринку праці за аналізований період є значне падіння чисельності економічно активного населення у віці 15–70 рр., так, зокрема, чисельність економічно активного населення у Вінницькій області у 2017 році становила 717,4 тис. осіб, що на 201,7 тис. осіб менше, ніж у 2000 році, та на 23,8 тис. осіб порівняно з 2015 р., та 12,4 тис. осіб менше порівняно з 2016 р. (рис. 3) [11].

Чисельність зайнятих у області станом на перше січня 2018 року становила 640,9 тис. осіб, що на 198,5 тис. осіб (23,7%) менше, ніж у 2000 році, на 44,4 тис. осіб (6,5%) менше, ніж у 2010 році, на 17,9 тис. осіб (2,7%) менше, ніж у 2016 році. Що стосується безробітного населення, то у 2017 році у Вінницькій області зареєстровано 76,5 тис. осіб, що на 5,5 тис. осіб (7,8%) більше, ніж в попередньому році. Серед адміністративних районів лідерами за кількістю безробітних у 2017 році у Вінницькій області стали Барський район (1348 осіб), Могилів-Подільський район (949 осіб), Бершадський район (914 осіб), Оратівський (845 осіб), Іллінецький (821 осіб) Найменша кількість безробітних зареєстрована у Чечельницькому (321 особа), Хмільницькому (429 осіб), Жмеринському (427 осіб) та Літинському (448 осіб) районах. Ще одним важливим показником регіонального ринку праці є навантаження на одне робоче місце, найбільш складна ситуація у 2017 році спостерігалась у Іллінець-

кому районі – 811 осіб/одну вакансію, у Томашпільському районі – 349 осіб на одну вакансію та у Чечельницькому районі – 321 особа на одну Рівень навантаження на одну вакансію є найменшим у Вінницькому (4 особи), Хмільницькому (11 осіб), Калинівському (11 осіб) та Жмеринському (15 осіб) районах [11].

Результати аналізу структури безробітного населення у Вінницькій області у 2017 році (рис. 4), свідчать, що основними причинами безробіття області є вивільнені з економічних причин (38,3%), звільнені за власним бажанням та за угодою сторін (37,4%), а, також, не працевлаштовані після закінчення загальноосвітніх та вищих навчальних закладів I–IV рівнів акредитації.

Слід зазначити, що у структурі безробітного населення за тривалістю пошуку роботи (безробітні у віці 15–70 р.) найбільшу частку 25,5% становлять особи, що витрачають від 1 до 3 місяців на пошук роботи, негативною динамікою згідно з офіційними даними є поступове збільшення терміну пошуку роботи у 2017 році до 7 місяців, такі тенденції мали місце впродовж 2015 та 2016 років (7 місяців – середній термін пошуку роботи), у 2004, 2010, 2014 рр. зазначений показник був дещо менший і становив у середньому 6 місяців [11].

Середньомісячна номінальна заробітна плата штатних працівників у Вінницькій області характеризується поступовим зростанням протягом останніх років та значними рівнем диференціації за видами діяльності. Так, найвищий рівень заробітної плати у 2017 році пов'язаний з такими видами економічної діяльності, як: інформація та комунікації (8613 грн, 130,1 % до 2016р.), фінансова та страхова діяльність (8076 грн,

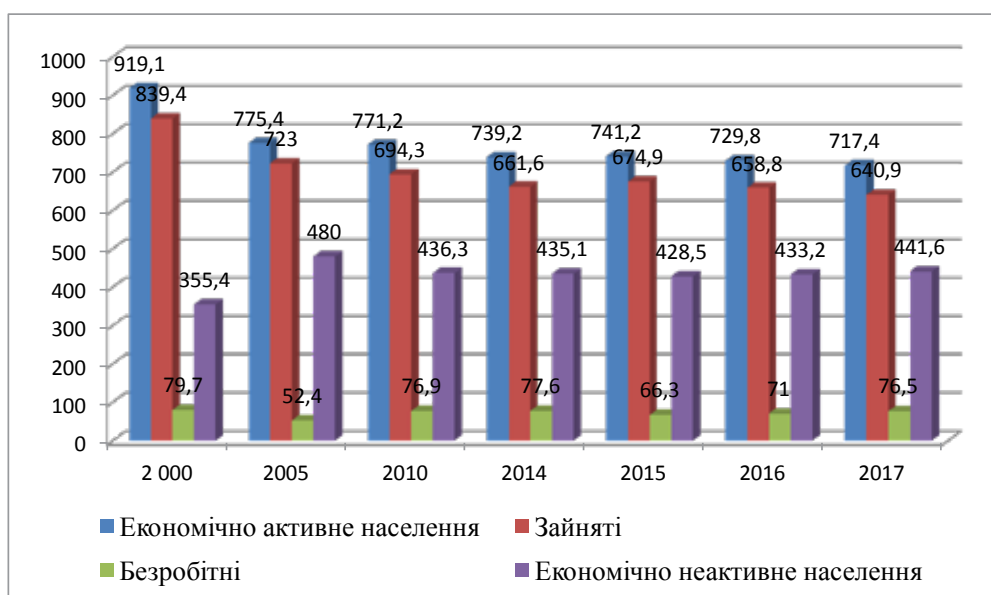

Рис. 3. Динаміка зайнятості населення Вінницької області за економічною активністю у віці 15–70 років (тис. осіб) [11]

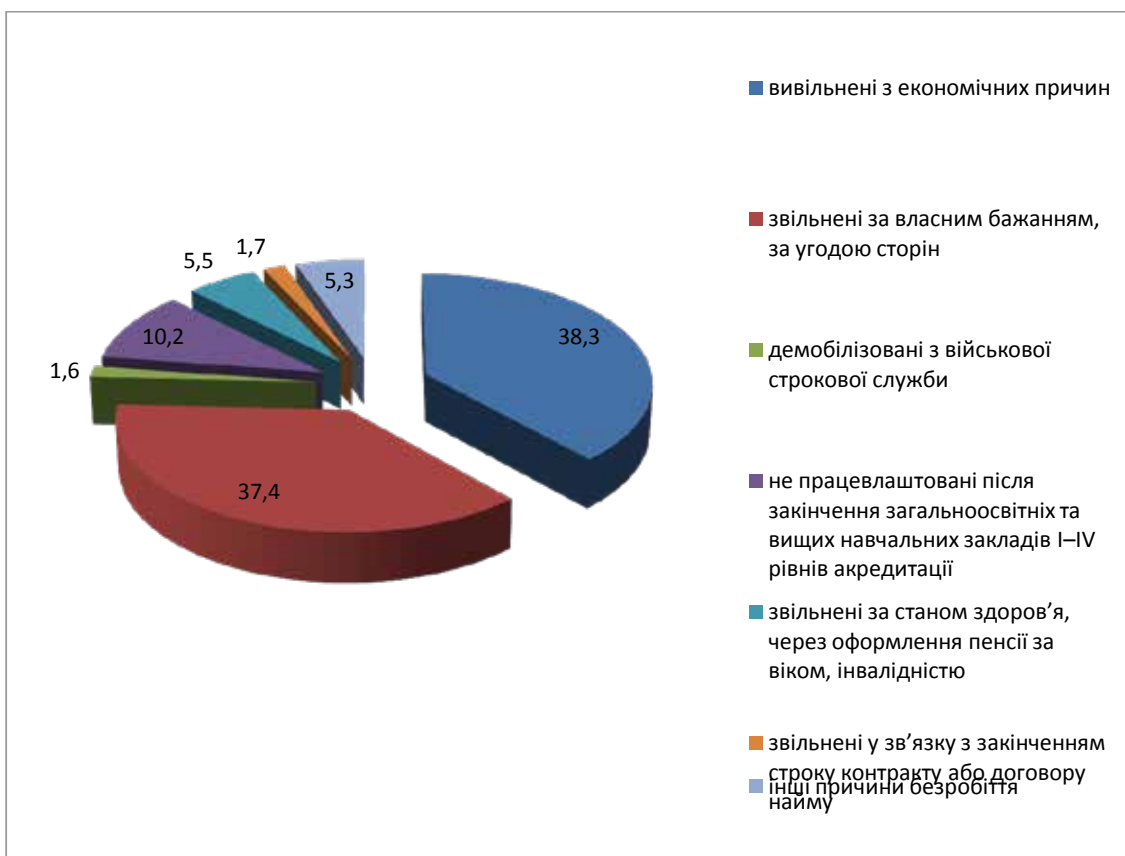

Рис. 4. Структура безробітного населення Вінницької області у 2017 році (за методологією МОП) за причинами незайнятості [11]

129,4% до 2016р.)), державне управління і оборона (7717 грн 158,8% до 2016р.)) та промисловість (7089 грн, 130% до 2106р.). Найнижчий рівень середньомісячної заробітної плати зафіксовано у регіоні у 2017 році у сфері поштової та кур'єрської діяльності, також низький рівень оплати праці у галузі охорони здоров'я, освіти, мистецтва і спорту.

Висновки з проведеного дослідження. За результатами проведеного дослідження до основних особливостей функціонування ринку праці Вінницької області можна віднести: значне скорочення чисельності зайнятих та зростання рівня безробіття, дисбаланс попиту та пропозиції на ринку праці; низький рівень продуктивності праці; незадовільні умови праці; незадовільний рівень оплати праці; посилення міграційних процесів трудових ресурсів; низький рівень реформування у сфері зайнятості.

Враховуючи вищесказане, основними та пріоритетними напрямками розвитку регіонального ринку праці є:

- забезпечення високого рівня життя населення відповідно до міжнародних стандартів;
- подолання демографічної кризи шляхом підвищення рівня народжуваності;
- досягнення рівноваги між попитом і пропозицією на ринку праці;

- залучення інвестицій у виробничу сферу для створення сучасних та продуктивних робочих місць;
- удосконалення системи освіти та професійного навчання, перепідготовки кадрів, тощо;
- активізація підтримки державою малого та середнього бізнесу, як основного джерела розширення ринку праці;
- державна підтримка та сприяння розвитку соціального підприємництва, оскільки соціальний бізнес дає можливість працевлаштувати соціально вразливі групи населення;
- впровадження та використання у господарській діяльності інноваційних технологій для забезпечення конкурентоспроможності сучасних підприємств.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Кабаченко Г.С. Регулювання ринку праці в умовах трансформації структури зайнятості : дис. канд. економ. наук : 08.00.07. Вінниця, 2017. 247 с.
2. Сучасні проблеми ринку праці і зайнятості в контексті політики швидкого економічного зростання : матер. засідання круглого столу (17 трав. 2018 р., м. Київ) / за наук. ред. С.М. Кожем'якіної. – К. : ІПК ДСЗУ, 2018. – 54 с.
3. Таршина О.С. Державна політика зайнятості населення. *Економіка та держава*. 2006. № 1. С. 77–80.

4. Москаленко К.С., Запорожець Ю.В. Стан ринку праці України. *Молодий вчений*. 2018. № 5. С. 730–734.

5. Петрова І.Л. Сегментація ринку праці: теорія і практика регулювання. Київ : Таксон, 1997. 246 с.

6. Макконнелл К.Р., Брю С.Л. Экономикс: принципы, проблемы и политика. Киев: Хагар-Демос, 1993. 785 с.

7. Котикова О.І., Дерезюк І.А., Семененко А.О. Аналіз особливостей функціонування регіонального ринку праці в умовах євроінтеграції. *Економіка та держава*. 2018. № 2. С. 36–41.

8. Статівка Н.В. Зайнятість і регіональний ринок праці в забезпеченні конкурентоспроможності та соціальної безпеки Харківського регіону. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2014-2/doc/2/12.pdf>. (дата звернення: 15.03.2019).

9. Швидка Г.Ю. Регіональні особливості ринку праці України. *Проблеми ринку праці*. 2010. № 1. С. 160–167.

10. Головне управління статистики у Вінницькій області: веб-сайт. URL: <http://www.vn.ukrstat.gov.ua/>. (дата звернення: 19.03.2019).

11. Статистичний щорічник Вінниччини за 2017 рік: Головне управління статистики у Вінницькій області. Вінниця, 2017. С. 77–104.

3. Tarshina O.S. (2006) Derzhavna polityka zainjattosti naselennja [State employment policy]. *"Ekononika ta derzhava"*, no. 1, pp. 77–80.

4. Moskalenko K.S., Zaporozhecj Ju.V. (2018) Stan rynku praci Ukrajinjy [State of the labor market of Ukraine]. *Young Scientist*, no. 5, pp. 730–734.

5. Petrova, I.L. (1997) Seghmentacija rynku praci: teorija i praktyka reghuljuvannja [Segmentation of the labor market: theory and practice of regulation]. Kyiv: Taxon. (in Ukrainian)

6. Makkonnell K.R., Briu. S.L. (1993) Ekonomyks: pryntsypy, problemy u polityka [Economics: principles, problems and problems] Kyev: Khahar-Demos, 1993. 785 s. (in Ukrainian).

7. Kotykoval O.I., Dereziuk I.A., Semenenko A.O. (2018) Analiz osoblyvostej funkcionuvannja reghionalnogho rynku praci v umovakh jevrointeghraciji. [The state of the labor market in mykolayiv region and prospects for its development in the conditions of european integration processes]. *"Ekononika ta derzhava"*, no. 2, pp. 36–41.

8. Stativka N. V. Zainjattistj i reghionalnjnj rynek praci v zabezpechenni konkurentospromozhnosti ta socialjnoji bezpeky Kharkivsjkogho reghionu [Employment and Regional Labor Market in Improving Competitiveness and Social Security of Kharkiv Region]. Available at: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2014-2/doc/2/12.pdf> (accessed 15 March 2019).

9. Shvydka Gh.Ju. (2010) Reghionaljni osoblyvosti rynku praci Ukrajinjy [Regional features of the labor market of Ukraine]. *Problems of the labor market*, no. 1, pp. 160–167.

10. Holovne upravlinnia statystyky u Vinnytskii oblasti [The Main Department of Statistics in Vinnytsia Region]. Available at: <http://www.vn.ukrstat.gov.ua/> (accessed 19 March 2019).

11. Holovne upravlinnia statystyky u Vinnytskii oblasti. (2017) *Statystychnyj shchorichnyk Vinnychyny za 2017 rik* [Statistical Yearbook of Vinnytsia for 2017], Vinnytsia: HUS.

REFERENCES:

1. Kabachenko G.S. (2017) *Reghuljuvannja rynku praci v umovakh transformaciji struktury zainjattosti* [The regulation of the labour market in the conditions of employment structure transformation] (PhD Thesis), Vinnytsia: Donetsk National University of Vasil Stus.

2. Kozhemiakina S.M. (2018) *Suchasni problemy rynku pratsi i zainiatosti v konteksti polityky shvydkoho ekonomichnoho zrostannia : mater. zasidannia kruhloho stolu* [Modern problems of the labor market and employment in the context of a policy of rapid economic growth: meeting of the round table] K. : IPK DSZU (in Ukrainian)

Ruda Liliia

Candidate of Economic Sciences,
Senior Lecturer at Department of Business Economics
and Production Management
Vinnytsia National Technical University

Adler Oksana

Candidate of Technical Sciences,
Senior Lecturer at Department of Business Economics
and Production Management
Vinnytsia National Technical University

Solomoniuk Iryna

Student
Vinnytsia National Technical University

STATE AND PROSPECTS OF LABOR MARKET DEVELOPMENT IN VINNYTSIA REGION

The purpose of the article. Current state of the labor market is complicated by negative demographic processes, which causes negative structural changes in the field of labor resources. The high level of labor migration, shadow employment, imperfect legal framework in the field of employment and the low level of revenues lead to a significant imbalance on labor market. Therefore, the development of the labor market is an important prerequisite for domestic economic development and ensuring the welfare of the country's population.

The aim of the research is estimation of tendencies, and characteristic of Vinnytsia labor market as a part of the labor market of Ukraine and determine its status and development prospects

The subject of the research is a set of current state and peculiarities of labor market development of Vinnytsia region as a base of formation of the stabilization of economic situation and welfare of the region's population.

Methodology. An economic and mathematical analysis, comparison, graphical analysis were used for this study. Information were collected by using statistical data from Department of Statistics in Vinnytsia Region.

However, the differentiation of regional labor markets is due to the unevenness of the socio-economic development of the regions, in particular the volumes of available resource potential and the effectiveness of its use, which leads to different opportunities for adjusting labor supply and regional disparities in unemployment rates.

Results. The study has identified the main trends of economic activity of rural and urban population in Vinnytsia oblast in 2014–2017; trends of employment of the population of Vinnytsia region for economic activity at the age of 15–70 years in 2000–2017. The structure of the unemployed population of the Vinnytsia region in 2017 for reasons of unemployment was analyzed. The structure of the unemployed population of the Vinnytsia region in 2017 for reasons of unemployment was determined.

The main trends that determine the status of labor market of Vinnytsia region are: reducing the number of economically active population, growth of the unemployed population, low level of productivity, labor migration, imbalance between supply and demand on labor market, low wages, etc.

Such important conditions need to be ensured for the labour market development: ensure a high standard of living of the population in accordance with international standards; overcoming the demographic crisis by increasing the birth rate; achieving the equilibrium between supply and demand on labor market; attraction of investments into the production sphere for creation of modern and productive workplaces; improvement of the system of education and vocational training, retraining of personnel, etc; activation of the state support of small and medium-sized businesses as a significant source of support for labor market; implementation and use of innovative technologies in economic activity, to ensure the competitiveness of modern enterprises.

Originality of the research. The contribution of the research is assessment of main regional peculiarities in the field of employment on the basis of the detailed analysis of labor market in Vinnytsia region and prospective directions of its improvement were identified.